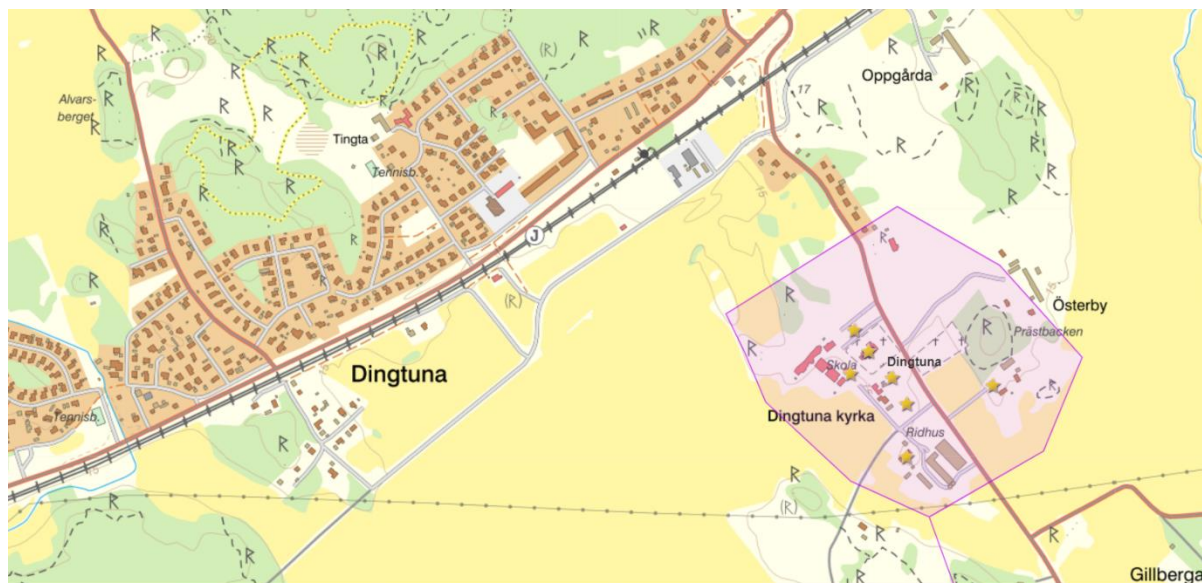

DINGTUNA

OMGIVANDE LANDSKAP/SIKTLINJER

Dingtunaslätten i Västerås kommun är en av Västmanlands tidigast befolkade och odlade bygder. Socknen är fornlämningsrik med bland annat stensättningar, gravfält och fornborgar. Kyrkan ligger i ett öppet stråk från Lövsta och Näsby i söder förbi kyrkbyn och Råby vidare norrut mot Vångsta. De omliggande gårdarna ligger oftast fritt i det öppna odlingslandskapet. Kyrkan ligger väl exponerad omgiven av slättbygden och omges av förhistoriska gravfält. Siktlinjer på nära håll från väg 530 är viktiga.

VÄGNÄT/STIGAR/VATTENDRAG

Vägarna från de omgivande byarna finns i samtliga väderstreck. Av dessa är den från Oppgård borttagen medan övriga är små lokala vägar. Förbi kyrkbyn går Kyrkvägen i norr-sydlig riktning. År 1875 invigdes Stockholm-Westerås-Bergslagens järnväg. Dingtuna stationssamhälle med andelsmejeri, handel och kvarn uppstod ca 1 km norr om sockencentrat.

KYRKAN, DESS PLACERING OCH BYNS UTBREDELSE

Vid den dåvarande tingsplatsen uppfördes troligen på 1000-talet den första kyrkan i trä. Den ersattes på 1100-talet med en stenkyrka. Kyrkvägen ligger direkt öster om kyrkan och bebyggelsen ligger intill kyrkan väster om vägen. På 1900-talet utökades kyrkbyns utsträckning till östra sidan om vägen med en fattigstuga, en begravningsplats och en bygdegård glest placerade en bit in från Kyrkvägen.

GRÖNSTRUKTUR

Kyrkbyn är placerad på låga kullar i ett slättlandskap. Kyrkan syns på håll och dominerar kyrkbyn. Karaktären på kyrkbyn är öppen och överskådlig. Höga lövträd och ansade häckar omger kyrkplatsen och vissa av fastigheterna. Södra delen saknar träd och har öppna hagar för hästar med rödmålade ekonomibyggnader.

BEBYGGELSE

Den äldre prästgården från 1700-talet ligger i södra delen av kyrkbyn. Gården blev senare arrendegård när en ny prästbostad och pastorsexpedition uppfördes 1948 på platsen för den före detta komministergården.

Gården Kyrkbyn ligger direkt sydöst om kyrkan. Den ägdes tidigare av Uppsala akademi och har varit bosatt av arrendatorer. Under slutet av 1800-talet sambrukade arrendatorn gården Kyrkbyns mark med sin egen. Större delen av ekonomibyggnaderna revs då. Mangårdsbyggnad samt bod och jordkällare från 1700-talet och möjligen även 1600-tal finns kvar. Gården beboddes i perioder av bland annat klockare, kyrkvaktmästare och barnmorska. Idag använder kyrkan den som församlingshem, för sammankomster och kyrkkaffe. Bygdegården på andra sidan Kyrkvägen från 1900-talet mitt har även den tidvis fungerat som församlingshem. Nya bostadshus har ersatt de rivna ekonomibyggnaderna under 1900-talet. Klockargården ersattes av en kyrkskola med lärarbostad från 1865 (1893? uppgifterna går isär) och två yngre skolbyggnader från 1924 och 1966.

Norr om kyrkan uppfördes fyra kyrkstall omkring 1900. Ett av dessa finns kvar och resterande yta används som parkering. På 1930-talet anlades en ny kyrkogård på andra sidan Kyrkvägen. Ett ålderdomshem uppfördes i början på 1900-talet. Ytterligare en byggnad, möjligen personalbostad, tillkom intill ålderdomshemmet på 1950-talet.

<i>Byggnadstyp</i>	<i>Årtal</i>	<i>Kommentar</i>
Ja Kyrkan	1100-tal	
Ja Prästgård	1700-tal	Ny prästbostad 1948
? Sockenstuga		Idag används ett tidigare bostadshus från 1700-tal
Klockargård		Ersatt av skolbyggnad
Ja Fattigstuga	1900-tal	Senare ålderdomshem, idag privat
Ja Skolhus	Ca 1850, 1893	Även moderna skolbyggnader, 1924, 1966
Tiondebod		
Sockenmagasin		
Ja Kyrkstall	1900-talets början	Av de ursprungliga fyra finns ett kvar
Komminister/Kaplansbostad		Utanför byn, ej undersökt

TIDSPERIOD OCH VÄRDERING

Äldre medeltid till 1350	o	1 Betydande värde som helhet 2 Betydande värde i delar 3 Få betydande värden
Yngre medeltid 1350–1550		
1550–1760		
1760–1860		
1860–1920		
1920–2000		
o Blandad tidsperiod		

SYNLIGA ÅRSRINGAR

På 1700-talet låg gården Kyrkbyns bostadshus med tillhörande bod och jordkällare direkt söder om kyrkan samt före detta kyrkoherdebostället i södra delen.

Under 1900-talets mitt utvidgades byns öster om Kyrkvägen med äldreboende och kyrkogård. En ny prästbostad med pastorsexpedition uppförs 1948, nya skolbyggnader tillkommer 1924 och 1966, ett bostadshus med mexitegelfasad uppförs där det tidigare stod ekonomibygnader på 1960-tal.

UTMÄRKANDE KARAKTÄRSDRAG

- Kyrkbyn yttre avgränsningar har lång tradition. Strukturen av de gårdar som tidigare dominerat byn kan inte se idag. Ändå har kompletteringar skett inom byn och nya bostadshus uppförts på mark som tidigare varit bebyggd. Moderna ekonomibygnader som stall och ridhus har uppförts där tidigare lador och ladugårdar stod.
- Det närliggande Dingtuna stationssamhälle som tillkom på 1800-tal är troligen skälet till att handel och andra verksamheter inte förlades till kyrkbyn.
- Skolans verksamhet dominerar området idag.
- Kyrkbyn domineras av högväxta träd och en karaktär av överskådlighet.
- Flera moderna komplement har tillkommit under 1900-talet som åter förtätat kyrkbyn efter ekonomibygnaderna rivits. Dessa har ett modernt uttryck men har i storlek och arkitektur anpassats till sin omgivning. Två bostadshus i ljusa kulörer; puts och mexitegel ligger vid kyrkbyns södra gränsväg. Nya prästgårdens placering är lämplig med dess kyrkliga hävd och direkta anslutning till kyrkan. Skolans utbyggnader har en tydlig modern prägel med typisk arkitektur för 1960-talet och 1990-talet och smälter in i skolmiljön genom sin kulör och placering

ANVÄNDNING IDAG

Skolverksamheten dominerar sockencentrat idag. Skolan har under 1900-talet utvidgat sina lokaler och hyrt in sig i flera byggnader i byn. Den äldre kyrkoherdebostaden samt den yngre prästgården är privatägda liksom före detta äldreboendet.

ATT TÄNKA PÅ

Fornlämningar är skyddade enligt 2:e kapitlet kulturmiljölagen.

Kyrkobyggnaden, kyrkotomten, de kyrkliga inventarierna och begravningsplatsen skyddas genom 4:e kapitlet kulturmiljölagen.

Miljöbalkens generella biotopskydd gäller för odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, alléer (även enkelradig), småvatten och våtmarker, källor samt pilevallar (hamlade träd på rad).

Delar av marken inom området kan regleras av detaljplan enligt plan- och bygglagen.

VIDARE UNDERSÖKNINGAR

Bullsta före detta kaplansboställe, har en huvudbyggnad från 1700-talet i »dingtunastil«. Huset flyttades från Lillhärad till nuvarande plats omkring 1800. Koppling och påverkan på sockencentrat? Tingsplats väster om sockencentrat.

KÄLLOR

Västeråsbygden: ett program för kulturminnesvård. D. 1, Sockenvis beskrivning över kulturminnen. (1987). Västerås: Kulturnämnden

Kyrkokaraktärisering Dingtuna kyrka 2004–2005, Västerås stift

Äldre kartor från Lantmäteriet

Dingtuna kyrka och skola

Före detta prästgård

Kyrka med den yngre före detta prästgården till höger.

Äldre ekonomibyggnader (möjligen 1600-tal).

Gräsyta med träd väg från kyrkan upp till f.d. Prästgård. Vy från f.d. prästgård mot kyrka och nuvarande församlingshem.

Parkering med före detta kyrkstall.

Bygdegård nordöst om kyrkan.